

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آموزش فراگیر راهنمای عملی در حمایت از یادگیرندگان با توانایی‌های گوناگون

تألیف

تیم لورمن، جهان دیپلر و دیوید هاروی

ترجمه

دکتر احمد به پژوه

دانشیار روان‌شناسی دانشگاه تهران

دکتر عباسعلی حسین‌خانزاده

استادیار روان‌شناسی دانشگاه گیلان

۱۳۹۱

توجه!

این کتاب مشمول قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان است. تکثیر کتاب به هر روش اعم از فتوکپی، ریسوگرافی، تهیه فایل‌های pdf، لوح فشرده، بازنویسی در وبلاگ‌ها، سایت‌ها، مجله‌ها و کتاب، بدون اجازه کتبی ناشر مجاز نیست و موجب پیگرد قانونی می‌شود.

انتشارات دانشگاه تهران

شماره ۳۲۹۹

شماره مسلسل ۷۲۳۵

لورمن، تیم - ۱۹۷۱ م -
آموزش فراگیر: راهنمای عملی در حمایت از یادگیرندگان با توانایی‌های گوناگون / تألیف تیم لورمن، جوان دیپلر، دیوید هاروی؛ ترجمه احمد به‌پزوه، عباسعلی حسین خاترازه. - تهران: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات، ۱۳۹۱.
ع، ۲۸۷ ص. (انتشارات دانشگاه تهران؛ شماره ۳۲۹۹).

ISBN 978-964-03-6329-4

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات کتابخانه‌ای
عنوان اصلی: **Inclusive Education : a Practical Guide to Supporting Diversity in the Classroom, 2005.**

واژه‌نامه. کتابنامه.
آموزش و پرورش فراگیر. کودکان عقب‌مانده. - آموزش و پرورش - انطباق در آموزش و پرورش. آموزش‌های ویژه. دیپلر، جوان. ۱۹۵۱ م. Deppeler, Joanne. هاروی، دیوید، ۱۹۳۹ م. Harvey, David. به‌پزوه، احمد. ۱۳۲۷ - مترجم. حسین خاترازه فیروزجاء. عباسعلی، ۱۳۵۸. مترجم. دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات.
۱۳۹۱ LC ۱۲۰۰ / J۹۱۸
۷۷۷۲۶۰ شماره کتابشناسی ملی

عنوان: آموزش فراگیر: راهنمای عملی در حمایت از یادگیرندگان با توانایی‌های گوناگون
تألیف: تیم لورمن، جوان دیپلر و دیوید هاروی
ترجمه: دکتر احمد به‌پزوه و دکتر عباسعلی حسین خاترازه
ویراستار: مرضیه ثمره حسینی

نوبت چاپ: اول
تاریخ انتشار: ۱۳۹۱
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران
چاپ و صحافی: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

«مسئولیت صحت مطالب کتاب با مترجمان است»
«کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است»

بها: ۸۸۰۰۰ ریال

خیابان کارگر شمالی - خیابان شهید فرشی مقدم - مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران
پست الکترونیک: press@ut.ac.ir - سایت <http://press.ut.ac.ir>
بخش و فروش: تلفکس ۸۸۰۱۲۰۷۸

تقدیم به:

- ◆ استادان روان‌شناسی و تعلیم و تربیت کودکان با نیازهای ویژه
- ◆ کارشناسان، مدیران و برنامه‌ریزان آموزشی
- ◆ معلمان عادی
- ◆ معلمان ویژه
- ◆ پدران و مادران کودکان با نیازهای ویژه

فهرست

پیش‌گفتار مترجم.....	ظ
نهضت عادی‌سازی در آموزش و توان‌بخشی افراد با نیازهای ویژه، دکتر احمد به‌پژوه.....	۱
پیش‌درآمد.....	۱۱
مقدمه مؤلفان.....	۱۳
فصل اول: آموزش فراگیر	۱۵
مفاهیم کلیدی فصل.....	۱۵
آموزش فراگیر چیست؟.....	۱۵
آموزش معلمان.....	۱۹
برنامه درسی.....	۲۱
منابع مدرسه.....	۲۳
ساختارهای سازمانی.....	۲۵
فواید آموزش فراگیر: برخی باورهای نادرست که بی‌اعتبار شده‌اند.....	۲۵
فواید آموزش فراگیر برای کودکان با ناتوانی.....	۲۶
فواید آموزش فراگیر برای کودکان عادی و باهوش.....	۲۷
مطالعه موردی: اکرم، دانش‌آموز ۱۶ ساله.....	۲۹
چگونگی تلفیق کودکان با توانایی‌های گوناگون در مدارس و کلاس‌های عادی.....	۳۲
اصطلاحات کلیدی فصل اول.....	۳۳
معرفی چند منبع مفید.....	۳۳
فصل دوم: کودکان با نیازهای یادگیری گوناگون چه کسانی هستند؟	۳۵
مفاهیم کلیدی فصل.....	۳۵
تعریف ناتوانی.....	۳۵
تعاریف ناتوانی، تفاوت را ایجاد می‌کند.....	۳۶
مثال اول: استفاده از تعریف پزشکی؛ الگوی آموزش ویژه.....	۳۷
مثال دوم: استفاده از تعریف اجتماعی-سیاسی؛ الگوی آموزش فراگیر.....	۳۷
تعریف قانونی ناتوانی چیست؟.....	۳۸
برچسب‌گذاری یا عدم برچسب‌گذاری؟.....	۳۹
مطالعه موردی: بهرام، دانش‌آموز نه ساله.....	۴۰

۴۱	مطالعه موردی: جواد، دانش آموز هشت ساله
۴۲	تشخیص ناتوانی چیست؟
۴۳	باهوشی چیست؟
۴۳	شناسایی یا عدم شناسایی؟
۴۴	سنجش استاندارد شده: آزمون‌های هوشی چه چیزی را می‌سنجند؟
۴۴	آیا هوشبهر بالا، موفقیت تحصیلی آینده را پیش‌بینی می‌کند؟
۴۵	تأثیرات اجتماعی و محیطی بر هوشبهر
۴۶	دیگر عوامل پیش‌بینی‌کننده پیشرفت عالی
۴۷	شناسایی پیچیده
۴۷	مطالعه موردی: مریم، دانش آموز نه ساله
۴۷	مطالعه موردی: علی، دانش آموز دوازده ساله
۴۸	مطالعه موردی: سعید، احمد و بهرام، دانش آموزان هشت ساله
۴۸	مطالعه موردی: حمید، دانش آموز یازده ساله
۴۸	آیا استفاده از برچسب باهوشی مهم است؟
۴۸	مطالعه موردی: کریم، دانش آموز یازده ساله
۴۹	مطالعه موردی: نرگس، دانش آموز چهارده ساله
۴۹	چه چیزی را می‌توانم از کلاس درس یاد بگیرم؟
۵۱	چالش‌های آینده
۵۱	اصطلاحات کلیدی فصل دوم
۵۱	معرفی چند منبع مفید
۵۳	فصل سوم: نگرش‌ها و آموزش فراگیر
۵۳	مفاهیم کلیدی فصل
۵۳	آیا تاریخ تکرار می‌شود؟
۵۵	نگرش‌ها
۵۶	ارزش‌ها
۵۸	ایدئولوژی‌ها
۵۹	مواجه شدن با ناتوانی
۶۱	چگونه یک نفر نسبت به ناتوانی آشکار واکنش نشان می‌دهد؟
۶۳	برنامه‌ریزی واقع‌گرایانه
۶۴	اصطلاحات کلیدی فصل سوم
۶۴	معرفی چند منبع مفید

۶۵	فصل چهارم: سنجش روان‌شناختی و معلم‌محور
۶۵	مفاهیم کلیدی فصل
۶۶	گزارش‌های آموزشی
۶۶	آزمون‌های هوش
۶۷	منحنی بهنجار
۶۹	رتبه‌های درسی
۷۰	نکاتی دربارهٔ هوش
۷۱	مقیاس‌های هوش وکسلر
۷۳	نمرات مقیاس هوش استوردر-بینه
۷۴	سنجش کیفی
۷۵	آزمون‌های پیشرفت تحصیلی
۷۶	آزمون پیشرفت فردی وکسلر (برایش دوم)
۷۸	سنجش‌های معلم‌محور
۷۹	سنجش مبتنی بر برنامهٔ درسی
۸۵	سنجش‌های مجموعهٔ کار
۸۸	هوش‌های چندگانهٔ گاردنر
۸۹	سنجش‌های داستان‌گونه
۹۱	مصاحبه با والدین
۹۲	مصاحبه با کودکان
۹۳	مصاحبه با کارکنان مدرسه
۹۴	تحلیل مصاحبه
۹۴	اصطلاحات کلیدی فصل چهارم
۹۵	معرفی چند منبع مفید
۹۷	فصل پنجم: همکاری با همکاران
۹۷	مفاهیم کلیدی فصل
۹۷	ارتباط با همکاران
۱۰۰	همکاری با دیگر متخصصان در کلاس درس فراگیر
۱۰۰	۱- همکاری با دیگر معلمان
۱۰۳	۲- همکاری با افراد متخصص در حوزهٔ سلامت و حوزه‌های مرتبط با سلامت
۱۰۶	۳- همکاری با افراد نیمه‌متخصص در کلاس درس فراگیر
۱۱۰	رویکردهای آموزش فراگیر با افراد نیمه‌متخصص

۱۱۳	مطالعه موردی: خانم حسینی و همکار نیمه‌متخصص او
۱۱۴	زمان‌بندی فعالیت‌های افراد نیمه‌متخصص
۱۱۹	۴- همکاری با والدین در کلاس درس فراگیر
۱۲۴	اصطلاحات کلیدی فصل پنجم
۱۲۴	معرفی چند منبع مفید
۱۲۵	فصل ششم: شکونگی برنامه‌ریزی و مدیریت یک برنامه انفرادی
۱۲۵	مفاهیم کلیدی فصل
۱۲۵	طراحی برنامه انفرادی
۱۲۷	نقش گروه حمایت از برنامه در طراحی برنامه انفرادی
۱۲۸	تدوین یک طرح برنامه انفرادی
۱۳۰	بیان چشم‌انداز
۱۳۱	خلاصه نتایج سنجش
۱۳۲	هدف‌های درازمدت
۱۳۵	هدف‌های رفتاری
۱۳۶	استفاده از تحلیل تکلیف به منظور شناسایی هدف‌های رفتاری
۱۴۰	نشانگرهای پیشرفت
۱۴۱	راهبردها و مواد آموزش فراگیر
۱۴۲	مرور و بازبینی برنامه و راهبردها
۱۴۳	اصطلاحات کلیدی فصل ششم
۱۴۴	معرفی چند منبع مفید
۱۴۵	فصل هفتم: طراحی آموزش فراگیر
۱۴۵	مفاهیم کلیدی فصل
۱۴۵	تعریف برنامه درسی
۱۴۷	پرسش‌هایی به منظور شناسایی انطباق برنامه درسی
۱۴۷	شناسایی پیوندهای بین هدف‌های برنامه انفرادی و برنامه درسی کلاسی
۱۴۸	برنامه‌ریزی واحد
۱۵۲	طرح‌های درسی انفرادی
۱۵۲	اصلاح محیط آموزشی
۱۵۲	اصلاح مواد آموزشی
۱۵۵	اصلاح منابع آموزشی

۱۵۸	اصلاح راهبردهای آموزشی
۱۵۸	اصلاح پیامدهای یادگیری
۱۵۹	تحلیل تکلیف به‌عنوان ابزار تدریس
۱۶۱	اصطلاحات کلیدی فصل هفتم
۱۶۱	معرفی چند منبع مفید
۱۶۳	فصل هشتم: آموزش مشارکتی به منظور بهبود برنامه‌های فراگیر
۱۶۳	مفاهیم کلیدی فصل
۱۶۳	مشارکت
۱۶۵	یادگیری مشارکتی
۱۶۵	ایجاد یادگیری مشارکتی و موفق ساختن آن
۱۶۶	قرار دادن دانش‌آموزان در گروه‌های یادگیری مشارکتی
۱۶۷	انتخاب تکلیف
۱۶۸	بهبود وابستگی متقابل مثبت
۱۶۸	پاسخ‌گویی فردی: هدف‌های فردی
۱۶۹	بازبینی کارکرد گروهی
۱۷۱	ارائه بازخورد به دانش‌آموزان
۱۷۱	ارزیابی و بازتاب دانش‌آموزان
۱۷۲	تدریس مهارت‌های یادگیری مشارکتی
۱۷۳	مطالعه موردی: مطالعات هفت‌ساله از جامعه و محیط
۱۷۵	آموزش و مداخلات با واسطه همسالان
۱۷۶	تدریس توسط همسالان
۱۷۸	اجرای تدریس توسط همسالان
۱۷۹	تدریس دوجانبه
۱۸۱	خواندن نمونه‌سازی شده
۱۸۱	نمونه‌هایی از آموزش و مداخلات با واسطه همسالان
۱۸۳	اصطلاحات کلیدی فصل هشتم
۱۸۳	معرفی چند منبع مفید
۱۸۵	فصل نهم: سازماندهی کلاس‌های فراگیر
۱۸۵	مفاهیم کلیدی فصل
۱۸۵	چیدمان فیزیکی کلاس درس آموزش فراگیر

۱۸۸	طرح‌های نشستن کودکان
۱۸۹	طرح نشستن در تدریس سنتی
۱۹۰	گروه‌های مبتنی بر توانایی
۱۹۱	گروه‌بندی ناهمگن
۱۹۲	فضاهای یادگیری فردی
۱۹۴	به‌کارگیری ترکیبی روش‌ها
۱۹۴	شیوه‌های کلاس درس
۱۹۴	تکالیف دانش‌آموزان
۱۹۵	طرح‌های اضطراری
۱۹۶	طرح‌هایی برای معلمان جانشین
۱۹۷	برآوردن مراقبت شخصی دانش‌آموزان و الزامات پزشکی
۱۹۷	کمک کردن به کودکانی که برای تغذیه به کمک نیاز دارند
۱۹۸	کمک کردن به کودکانی که برای رفتن به دستشویی به کمک نیاز دارند
۲۰۰	دادن دارو در مدرسه و کلاس درس
۲۰۰	نگهداری دارو
۲۰۰	دادن دارو
۲۰۲	دادن گزارش
۲۰۳	اشتباهات در دادن دارو
۲۰۳	اصطلاحات کلیدی فصل نهم
۲۰۴	معرفی چند منبع مفید
۲۰۵	فصل دهم: بهبود رفتارهای مثبت
۲۰۵	مفاهیم کلیدی فصل
۲۰۵	رفتار چالش‌انگیز چیست؟
۲۰۶	پاسخ به رفتار چالش‌انگیز
۲۱۱	خشونت و تماس داشتن
۲۱۲	جلسات کلاسی
۲۱۲	به‌صورت دایره‌وار نشستن
۲۱۳	استفاده از تمجید و قدردانی
۲۱۳	بیان دستور جلسه
۲۱۳	توسعه مهارت‌های ارتباطی
۲۱۴	حل مسائل از طریق ایفای نقش و بارش مغزی

۲۱۴	.....	بازشناسی چهار دلیل برای آنچه که افراد انجام می‌دهند
۲۱۴	.....	به‌کارگیری پیامدهای منطقی و دیگر راه‌حل‌های غیرتمییمی
۲۱۷	.....	برنامه‌ریزی برای یک برنامه عملی
۲۱۷	.....	شناسایی رفتارها
۲۱۷	.....	شناسایی دلایل
۲۱۸	.....	شناسایی راه‌حل‌ها
۲۱۸	.....	اصطلاحات کلیدی فصل دهم
۲۱۸	.....	معرفی چند منبع مفید
۲۱۹	.....	فصل یازدهم: بهبود قابلیت‌های اجتماعی
۲۱۹	.....	مفاهیم کلیدی فصل
۲۱۹	.....	قابلیت اجتماعی چیست؟
۲۲۰	.....	انگیزه برقراری ارتباط
۲۲۱	.....	دانش
۲۲۲	.....	پیوند دوستی
۲۲۳	.....	مهارت‌های اجتماعی
۲۲۴	.....	محیط‌های آموزشی زندگی واقعی
۲۲۶	.....	برنامه‌ها و منابع
۲۲۷	.....	اصلاح در پاسخ به تغییر
۲۲۷	.....	اصطلاحات کلیدی فصل یازدهم
۲۲۸	.....	معرفی چند منبع مفید
۲۲۹	.....	فصل دوازدهم: اندیشه: کلید تغییر پایدار
۲۲۹	.....	مفاهیم کلیدی فصل
۲۳۰	.....	اندیشیدن به هنگام عمل کردن
۲۳۴	.....	دفترهای یادداشت توأم با تفکر
۲۳۵	.....	دفترهای یادداشت: نمونه اول
۲۳۵	.....	دفترهای یادداشت: نمونه دوم
۲۳۶	.....	آثار تدریس توأم با تفکر
۲۳۸	.....	اصطلاحات کلیدی فصل دوازدهم
۲۳۸	.....	معرفی چند منبع مفید

فهرست □ ز

۲۳۹..... فرم‌های مفید

۲۶۵..... منابع

۲۷۷..... واژه‌نامه انگلیسی به فارسی

www.ketab.ir

فهرست جدول‌ها

۱۷	جدول ۱-۱- عناصر آموزش فراگیر
۱۸	جدول ۲-۱- دلایل احتمالی قابل اجرا نبودن آموزش فراگیر در مدارس
۱۹	جدول ۳-۱- دلایل موفقیت آموزش فراگیر در مدارس
۳۲	جدول ۳-۱- روش‌هایی که مدرسهٔ اکرم، او را پذیرفته بود
۳۶	جدول ۱-۲- سه تعریف دربارهٔ ناتوانی
۳۸	جدول ۲-۲- ناتوانی چیست؟
۳۹	جدول ۳-۲- تشخیص ناتوانی چیست؟
۴۲	جدول ۴-۲- زمانی که دربارهٔ ناتوانی‌ها صحبت می‌کنید
۴۶	جدول ۵-۲- مؤلفه‌های عملکرد
۶۹	جدول ۱-۴- هوشبهر، چه چیزهایی را به ما می‌گوید و چه چیزهایی را نمی‌گوید؟
۷۰	جدول ۲-۴- تاریخچهٔ کوتاه آزمون‌های هوشی
۸۱	جدول ۳-۴- روش‌های سنجش کلاس درس
۸۳	جدول ۴-۴- استفاده از کاربرد کدگذاری جمع‌آوری داده‌ها
۸۷	جدول ۵-۴- سازماندهی مجموعهٔ کار دانش‌آموز
۹۰	جدول ۶-۴- سنجش‌های اصیل
۹۸	جدول ۱-۵- نکاتی برای برقراری ارتباط موثرتر
۹۹	جدول ۲-۵- پنج گام برای حل مشکلات آموزش فراگیر
۱۰۱	جدول ۳-۵- فواید برنامه‌ریزی با دیگر معلمان
۱۰۷	جدول ۴-۵- نقش‌های افراد نیمه‌متخصص
۱۰۸	جدول ۵-۵- آیا شما به کمک یک فرد نیمه‌متخصص نیاز دارید؟
۱۱۸	جدول ۶-۵- فهرست بررسی فعالیت‌های یک فرد نیمه‌متخصص
۱۲۰	جدول ۷-۵- نقش‌های والدین
۱۲۳	جدول ۸-۵- تکالیف کلاس درس برای والدین
۱۲۷	جدول ۱-۶- فواید طرح‌های برنامهٔ انفرادی
۱۲۸	جدول ۲-۶- معایب طرح‌های برنامهٔ انفرادی
۱۳۴	جدول ۳-۶- نکاتی برای نوشتن هدف‌های درازمدت
۱۴۱	جدول ۴-۶- تهیهٔ نشانگرهای پیشرفت

۱۴۲	جدول ۶-۵- فهرست بررسی برنامه انفرادی
۱۴۳	جدول ۶-۶- دلایل پیشرفت نامطلوب
۱۴۷	جدول ۷-۱- پرسش‌هایی به منظور شناسایی انطباق برنامه درسی
۱۴۸	جدول ۷-۲- هشت عنصر ضروری به منظور طراحی واحد آموزش فراگیر
۱۵۴	جدول ۷-۳- روش‌های اصلاح مواد آموزشی
۱۵۵	جدول ۷-۴- اصلاح منابع آموزشی
۱۵۷	جدول ۷-۵- نمونه‌هایی از فناوری کمکی
۱۵۸	جدول ۷-۶- راهبردهای آموزشی در آموزش فراگیر
۱۵۹	جدول ۷-۷- روش‌هایی برای اصلاح پیامدهای یادگیری
۱۶۴	جدول ۸-۱- فواید استفاده از آموزش مشارکتی
۱۶۶	جدول ۸-۲- بیست راهبرد به منظور افزایش کارایی گروه‌های یادگیری مشارکتی
۱۶۹	جدول ۸-۳- افزایش پاسخ‌گویی فردی
۱۶۹	جدول ۸-۴- چرخه مشاهده
۱۷۲	جدول ۸-۵- پرسش‌های مربوط به ارزیابی گروه یادگیری مشارکتی
۱۷۳	جدول ۸-۶- قواعدی برای گوش دادن فعال در گروه یادگیری مشارکتی
۱۷۶	جدول ۸-۷- فواید روش آموزش و مداخلات با واسطه همسالان
۱۷۷	جدول ۸-۸- فواید تدریس توسط همسالان
۱۷۸	جدول ۸-۹- پیشنهادهایی برای موفقیت برنامه‌های تدریس توسط همسالان
۱۸۰	جدول ۸-۱۰- شروع تدریس دوجانبه در کلاس درس
۱۸۲	جدول ۸-۱۱- گام‌های خواندن نمونه‌سازی شده
۱۸۲	جدول ۸-۱۲- دو نمونه از راهبردهای آموزش و مداخلات با واسطه همسالان
۱۸۸	جدول ۹-۱- دسترسی فیزیکی به کلاس‌های درس و اطراف آنها
۱۸۸	جدول ۹-۲- پیشنهادهایی برای فضا و محیط کلاس
۲۰۲	جدول ۹-۳- تفاهم‌نامه دادن دارو
۲۰۶	جدول ۱۰-۱- فهرست بررسی بهبود رفتار مثبت در مدارس
۲۰۷	جدول ۱۰-۲- پانزده گام به منظور توسعه خط‌مشی رفتار در مدرسه
۲۱۲	جدول ۱۰-۳- هشت توصیه برای برگزاری جلسات کلاسی موفق
۲۱۵	جدول ۱۰-۴- ساختار جلسه کلاسی
۲۱۶	جدول ۱۰-۵- توصیه‌هایی برای تدریس موثر
۲۲۱	جدول ۱۱-۱- دانش درباره قابلیت اجتماعی

- جدول ۱۱-۲- عوامل محدودکننده دانش درباره قابلیت اجتماعی..... ۲۲۲
- جدول ۱۱-۳- پیامدهای گوشه‌گیری اجتماعی یا طرد شدن..... ۲۲۲
- جدول ۱۱-۴- آموزش واحدهای ضروری برای تعامل اجتماعی روزمره..... ۲۲۴
- جدول ۱۱-۵- راهبردهای آموزشی برای رشد قابلیت اجتماعی..... ۲۲۵

www.ketab.ir

فهرست شکل‌ها

- شکل ۴-۱- منحنی بهنجار یا زنگوله‌ای شکل ۶۸
- شکل ۴-۲- نمرات هوشبهر تک شکل ۶۸
- شکل ۹-۱- طرح نشستن در تدریس سنتی ۱۸۹
- شکل ۹-۲- طرح نشستن گروه‌بندی مبتنی بر توانایی ۱۹۱
- شکل ۹-۳- طرح نشستن گروه‌های ناهمگن ۱۹۲
- شکل ۹-۴- طرح فضاهای یادگیری فردی ۱۹۳

www.ketaboo.ir

پیش‌گفتار مترجم

اهمیت آموزش و پرورش یا تعلیم و تربیت را به‌عنوان مهم‌ترین عامل رشد و شدن انسان، هیچ‌گاه نمی‌توان در طول تاریخ بشر نادیده گرفت و بی‌شک توجه به آن از جایگاه و منزلت ویژه‌ای برخوردار است. از این رو، در دهه‌های اخیر در حوزه آموزش و پرورش افراد با توانایی‌های گوناگون (افراد عادی و افراد با نیازهای ویژه)، رویدادهای فراوانی رخ داده، پژوهش‌های بی‌شماری صورت گرفته، اندیشه‌های نوینی متبلور شده، روش‌ها و راهبردهای گوناگونی مطرح و افق‌های روشنی آشکار شده است.

نگاهی تاریخی به آموزش و پرورش بیانگر این است که در گذشته در سراسر جهان، جداسازی آموزشی به عنوان تفکر غالب مطرح بوده است؛ اما امروزه فراهم کردن فرصت‌های برابر، توجه به حقوق انسانی یادگیرندگان با ویژگی‌ها و توانایی‌های گوناگون و یکپارچه‌سازی آموزشی و اجتماعی و آموزش فراگیر آنان، تفکر رایج قلمداد می‌شود.

در حال حاضر، پیشنهاد می‌شود هر فردی در حد امکان در محیط طبیعی، باز و نامحدود رشد یابد و آموزش ببیند. بنابراین ملاحظه می‌شود که در سال‌های اخیر توجه شایانی به نهضت عادی‌سازی، یکپارچه‌سازی آموزشی، آموزش تلفیقی، آموزش فراگیر و آموزش برای همه معطوف شده است. تمامی این حرکت‌ها و پویاها برای این است که کمیت و کیفیت زندگی انسان ارتقا یابد، به آن فضای بیشتری بخشیده شود^۱ و رشد همه‌جانبه انسان تسهیل یابد.

بی‌شک به منظور تحقق این‌گونه هدف‌ها و رشد و بهزیستی همه جانبه انسان، باید از دو نهاد مقدس خانه و مدرسه آغاز و در این دو نهاد سرمایه‌گذاری کرد. اکنون با توجه به آنچه گذشت:

هدف از رفتن به مدرسه چیست؟

مدرسه مطلوب کدام است؟

چه کسانی باید به مدرسه بروند؟

فرایند یاد دادن و یاد گرفتن چگونه تحقق می‌یابد؟

یادگیرندگان با نیازهای ویژه و توانایی‌های گوناگون چگونه باید آموزش ببینند؟

در پاسخ به این‌گونه پرسش‌ها، لورمن، دپلر و هاروی بر اساس پژوهش‌های انجام شده تلاش کرده‌اند در کتاب ارزشمند آموزش فراگیر: راهنمای عملی در حمایت از یادگیرندگان با توانایی‌های گوناگون، با دقت علمی و نگاهی موشکافانه درباره ابعاد گوناگون آموزش فراگیر بحث کرده و به طور عملی و کاربردی معلمان مدیران و برنامه‌ریزان را هدایت کنند و راهبردهای مفید و رهنمودهای لازم و ضروری ارائه دهند.

شایان ذکر است که راهبردهای پیشنهادی این کتاب، تا حد امکان جهانی بوده و برای دامنه وسیعی از نظام‌های آموزشی مناسب است. کتاب حاضر به‌عنوان یک کتاب راهنما (راهنمای عملی)، به معلمان و

کارشناسان پیشنهاد می‌کند که آنان چه کارهایی را انجام دهند و از انجام چه کارهایی اجتناب کنند تا مسیر حرکت در جهت آموزش فراگیر هموار شود.

کتاب آموزش فراگیر: راهنمای عملی در حمایت از یادگیرندگان با توانایی‌های گوناگون شامل دوازده فصل به شرح زیر است که امیدوارم مورد توجه خوانندگان گرامی قرار گیرد.

فصل اول، در نظر دارد تا اطلاعات کافی دربارهٔ چستی آموزش فراگیر، عناصر آموزش فراگیر، موانع آموزش فراگیر، دلایل بی‌فوقیت آموزش فراگیر، اهمیت آموزش معلمان، برنامهٔ درسی و ساختارهای سازمانی و فواید برنامه‌های آموزش فراگیر را در اختیار شما قرار دهد و شما را قادر سازد بقیهٔ فصل‌های کتاب را آگاهانه مورد مطالعه قرار دهید.

فصل دوم دربارهٔ ویژگی‌های کودکان با نیازهای یادگیری گوناگون، تعریف و تشخیص ناتوانی، تعریف باهوشی و هوشبهر و برچسب‌گذاری یا عدم برچسب‌گذاری بحث می‌کند.

فصل سوم، به نگاه تاریخی به آموزش کودکان، اهمیت نگرش پدران، مادران و معلمان و شیوه‌های واکنش به ناتوانی اختصاص دارد. در این فصل تأکید شده است که نظام ارزش‌ها، زیربنای نگرش‌ها و ایدئولوژی‌ها را تشکیل می‌دهد.

فصل چهارم، با این اندیشه آغاز می‌شود که سنجش، بخشی از تدریس است و در ادامه دربارهٔ گزارش‌های آموزشی، آزمون‌های هوشی، نکاتی دربارهٔ هوش و هوشبهر، معرفی مقیاس‌های هوشی، آزمون‌های پیشرفت تحصیلی، اهمیت سنجش کیفی و سنجش‌های معلم منظور بحث می‌کند.

فصل پنجم، بر اهمیت همکاری با همکاران به عنوان امری ضروری برای تحقق هدف‌های آموزش فراگیر تأکید کرده است؛ منظور از همکاران، معلمان دیگر، کارکنان آموزشی، افراد نیمه‌متخصص، افراد متخصص و حتی پدران و مادران است.

فصل ششم، به چگونگی برنامه‌ریزی و مدیریت یک برنامهٔ انفرادی، نقش گروه حمایت از برنامه در طراحی برنامهٔ انفرادی و بیان چشم‌انداز پرداخته است. همچنین در این فصل بحث خواهد شد که چگونه می‌توان هدف‌های درازمدت و رفتاری مناسب را انتخاب کرد تا سنجش به آسانی صورت گیرد.

فصل هفتم، با عنوان طراحی آموزش فراگیر، دربارهٔ چگونگی پیوند دادن و انطباق هدف‌ها و موضوع‌های برنامهٔ انفرادی با برنامهٔ درسی کلاسی بحث می‌کند. در این فصل اصلاح محیط آموزشی از طریق مواد، منابع، راهبردها و پیامدها و استفاده از فناوری کمکی و تحلیل تکلیف نیز بررسی می‌شود.

فصل هشتم، با در نظر گرفتن اهمیت مشارکت در ایجاد یک محیط یادگیری فراگیر، فواید مشارکت، روش‌های یادگیری مشارکتی، تدریس مهارت‌های یادگیری مشارکتی، تدریس توسط همسالان و تدریس دو جانبه را مورد تأکید قرار داده است.

فصل نهم، به سازماندهی کلاس‌های آموزش فراگیر اختصاص دارد. سازماندهی کودکان در کلاس درس موجب می‌شود یادگیری در سطح مطلوب تحقق یابد. در این فصل برخی موضوع‌های مهم مانند چیدمان فیزیکی

کلاس، طرح‌های گروه‌بندی و نشست‌ن دانش‌آموزان، مسائل مربوط به خروج اضطراری، معلمان جانشین، تغذیه، دست‌شویی رفتن و دادن دارو به دانش‌آموزان مورد توجه قرار گرفته است.

فصل‌های دهم و یازدهم، به بهبود رفتارهای مثبت و قابلیت اجتماعی پرداخته‌اند. در این فصل‌ها پیرامون رفتارهای چالش‌انگیز، روش‌های اصلاح رفتار، علت‌شناسی رفتارهای نامطلوب، اهمیت برگزاری جلسات کلاسی، پیشنهادهایی برای تدریس مؤثر، تعریف قابلیت‌های اجتماعی، اهمیت مهارت‌های اجتماعی و راهبردهای آموزشی برای رشد قابلیت اجتماعی بحث شده است.

فصل دوازدهم، با این باور که همه کودکان می‌توانند یاد بگیرند و همه معلمان قادر به ایجاد تغییر هستند، آخرین فصل کتاب را تشکیل می‌دهد. در این فصل بر اندیشیدن هنگام عمل کردن، اهمیت دفتر یادداشت برای معلمان و شناخت نقش‌ها و مسئولیت‌های آنان تأکید شده است.

در پایان کتاب، معرفی فرم‌های مفید، منابع مورد استفاده و واژه‌نامه انگلیسی به فارسی بر کاربردی بودن، جامعیت و مرجعیت این کتاب نقش افزوده است.

امید دارم اثر حاضر بتواند به عنوان یک کتاب درسی در درس‌هایی مانند آموزش فراگیر، برنامه‌ریزی درسی، آموزش و پرورش کودکان استثنایی در تمامی سطوح آموزش عالی (کارشناسی، کارشناسی‌ارشد و دکتری) مورد استفاده استادان، دانشجویان، پژوهشگران، برنامه‌ریزان و معلمان قرار گیرد.

سخن آخر اینکه از خوانندگان گرامی ستواً خواهش می‌شود اثر حاضر را با دقت و حوصله مطالعه کنند، رهنمودها و توصیه‌های مربوط را به کار برند و با ارائه نظرها و پیشنهادهای سازنده خود بر غنای این کتاب بیفزایند.

دکتر احمد به‌پژوه*

دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران